

DOI 10.31558/2307-2318.2019.4.20

УДК 338.3:005.95:005.336

Орехова Т.В., д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Марценюк О.В., старший викладач кафедри менеджменту та поведінкової економіки
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Якимова Н.С., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та поведінкової економіки
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЕКСПЕРТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ ТА ПОТЕНЦІЙНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано результати експертного дослідження умов та потенційних загроз для ведення бізнесу у Вінницькій області. Проведене дослідження включає декілька блоків: вивчення задоволеності місцевими умовами введення бізнесу; вивчення можливостей для кооперації та партнерства; оцінка якості підготовки персоналу та отримання фахових послуг; вивчення можливого впливу трудової міграції; визначення інноваційного потенціалу регіону; формулювання загальних рекомендацій щодо поліпшення умов ведення бізнесу. В ході дослідження було виявлено, що всі експерти підтримують необхідність інноваційного розвитку і намагаються постійно розвиватися в цьому напрямку за допомогою введення автоматизованих процесів виробництва, запровадження інноваційних послуг, цифровізації внутрішніх процесів, впровадження ІТ-інновацій в процеси комунікацій з клієнтами. За результатами проведеного дослідження встановлено, що серед загальних рекомендацій щодо покращення умов ведення бізнесу з боку місцевих органів влади було відзначено необхідність: створення сприятливих стабільних умов для бізнесу, надання преференцій та забезпечення доступності фінансових ресурсів на розвиток бізнесу за рахунок спеціальних програм місцевих органів влади в умовах повної прозорості та відсутності корупції; розробки програми популяризації позитивних результатів взаємодії бізнесу і влади, підвищення рівня довіри до місцевих органів влади за допомогою зміни політики засобів масової інформації; визначення напрямку смарт-спеціалізації регіону, створення і розвиток інноваційної інфраструктури.

Ключові слова: сприятливе середовище, умови та загрози для ведення бізнесу, метод експертних оцінок, SWOT-аналіз умов ведення бізнесу, інноваційний потенціал місцевого бізнесу.

Рис. - 4, Табл. - 1, Літ. - 3

Орехова Т.В., Марценюк О.В., Якимова Н.С.

ЭКСПЕРТНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ УСЛОВИЙ И ПОТЕНЦИАЛЬНЫХ УГРОЗ ДЛЯ ВЕДЕНИЯ БИЗНЕСА В ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проанализированы результаты экспертного исследования условий и потенциальных угроз для ведения бизнеса в Винницкой области. Проведенное исследование включает несколько блоков: изучение удовлетворенности местными условиями ведения бизнеса; изучение возможностей для кооперации и партнерства; оценка качества подготовки персонала и получения профессиональных услуг; изучение возможного влияния трудовой миграции; определение инновационного потенциала региона; формулировка общих рекомендаций по улучшению условий ведения бизнеса. В ходе исследования было выявлено, что все эксперты поддерживают необходимость

инновационного развития и стараются постоянно развиваться в этом направлении с помощью введения автоматизированных процессов производства, внедрения инновационных услуг, цифровизации внутренних процессов, внедрения IT-инноваций в процессы коммуникаций с клиентами. По результатам проведенного исследования установлено, что среди общих рекомендаций по улучшению условий ведения бизнеса со стороны местных органов власти была отмечена необходимость: создания благоприятных стабильных условий для бизнеса, предоставления преференций и обеспечения доступности финансовых ресурсов на развитие бизнеса за счет специальных программ местных органов власти в условиях полной прозрачности и отсутствия коррупции; разработки программы популяризации положительных результатов взаимодействия бизнеса и власти, повышения уровня доверия к местным органам власти с помощью изменения политики средств массовой информации; определения направления smart-специализации региона, создания и развития инновационной инфраструктуры.

Ключевые слова: благоприятная среда, условия и угрозы для ведения бизнеса, метод экспертных оценок, SWOT-анализ условий ведения бизнеса, инновационный потенциал местного бизнеса.

Oriekhova T., Martseniuk O., Yakymova N.

EXPERT RESEARCH OF CONDITIONS AND POTENTIAL THREATS FOR DOING BUSINESS IN VINNYTSIA REGION

The article analyzes the results of an expert study of the conditions and potential threats to doing business in Vinnitsa region. The conducted research includes several blocks: study of satisfaction with local conditions of entering a business; exploring opportunities for cooperation and partnership; assessment of the quality of staff training and the receipt of professional services; study of the possible impact of labor migration; determination of innovative potential of the region; formulating general recommendations for improving business conditions. The study found that all experts support the need for innovative development and are trying to constantly evolve in this direction through the introduction of automated production processes, the introduction of innovative services, the digitization of internal processes, the introduction of IT-innovations in customer communication processes. According to the results of the research, it was found that among the general recommendations for improving the conditions of doing business by local authorities, it was noted the need to: create favorable stable conditions for business, provide preferences and ensure the availability of financial resources for business development through special programs of local authorities under the conditions full transparency and absence of corruption; development of a program to promote positive results of interaction between business and government, increase the level of trust in local authorities by changing the media policy; defining the direction of smart specialization of the region, creation and development of innovative infrastructure.

Keywords: favorable environment, conditions and threats for doing business, method of expert evaluations, SWOT-analysis of conditions for doing business, innovation potential of local businesses.

Постановка проблеми. У процесі регіонального розвитку значна увага приділяється дослідженню умов ведення бізнесу, що має безпосередній логічний зв'язок із формуванням інвестиційної привабливості регіону та ресурсного потенціалу забезпечення його конкурентоспроможності. Регіон може забезпечити підвищення рівня економічного і соціального добробуту, а також якості життя населення лише в тому

випадку, коли його регіональні суб'єкти будуть здатні виробляти і поставляти на ринок більше продуктів і послуг конкурентної якості іншим суб'єктам, що залежить від збалансованості рівня розвитку багатьох регіональних конкурентних переваг - географічного положення по відношенню до ринків, рівня розвитку транспортно-логістичної інфраструктури, наявної якісної, кваліфікованої та освіченої робочої сили, умов для розвитку малого та середнього бізнесу, інноваційного потенціалу в регіоні, потенціалу внутрішньогалузевої та міжгалузевої кооперації, кооперації з місцевими науковими і освітніми інститутами, інформаційної відкритості, відсутності штучних бар'єрів для розвитку бізнесу, загроз його банкрутства і закриття тощо. Забезпечення регіональної конкурентоспроможності передбачає перетворення регіону на місце, де людям комфортно жити і працювати, де є бажання вкладати кошти і розвивати свій бізнес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження сприятливого середовища для ведення бізнесу є достатньо поширеною тематикою досліджень вітчизняних науковців. Зокрема, питання визначення умов та потенційних загроз для ведення бізнесу у своїх роботах досліджували В. Антонюк, С. Бандур, Д. Богиня, І. Бондар, З. Варналій, О. Грішнова, Л. Ільч, М. Кримова, Е. Лібанова [1], Л. Лісогор, В. Ляшенко та інші. Разом з цим, проблема експертного дослідження сприятливого середовища для ведення бізнесу у Вінницькій області залишається актуальною та потребує розробки нового набору дієвих інструментів та методів, спрямованих на вивчення задоволеності місцевими умовами введення бізнесу, вивчення можливостей для кооперації та партнерства, оцінку якості підготовки персоналу та отримання фахових послуг, вивчення можливого впливу трудової міграції, визначення інноваційного потенціалу регіону, що має стати основою для формулювання загальних рекомендацій щодо поліпшення умов ведення бізнесу.

Метою статті є експертне дослідження умов та потенційних загроз для ведення бізнесу у Вінницькій області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктивний підхід до формування стратегії регіонального розвитку передбачає вивчення місцевих умов ведення бізнесу із залученням всіх стейкхолдерів регіональної соціально-економічної політики, в тому числі отримання зворотного зв'язку щодо поточного стану умов ведення бізнесу безпосередньо від його представників.

Проведене дослідження включає декілька блоків:

- вивчення задоволеності місцевими умовами введення бізнесу;
- вивчення можливостей для кооперації та партнерства;
- оцінку якості підготовки персоналу та отримання фахових послуг;
- вивчення можливого впливу трудової міграції;
- визначення інноваційного потенціалу регіону;
- формулювання загальних рекомендацій щодо поліпшення умов ведення бізнесу.

Для реалізації поставленої мети було обрано пошуковий вид проведення дослідження, оскільки статистична інформація для аналізу цього питання не збирається. Подібні соціологічні дослідження в Вінницькій області також не проводилися.

Метод анкетування при пошуковому виді дослідження не використовується, оскільки при формуванні вибірки респондентів не можливо задати критерії якісного відбору, а саме рівень кваліфікації та обізнаності за темою дослідження, що напряму впливає на отримані результати та комплексну оцінку поточного стану в контексті проблематики опитування. Тому при виборі методу дослідження було обрано метод експертних оцінок.

Необхідну кількість експертів було розраховано на основі статистичного підходу за допомогою залежності [2]:

$$N = \frac{t_{\alpha}^2}{\varepsilon_t},$$

де t_{α} - показник достовірності для заданої довірчої ймовірності отриманого результату; ε_t - задана до початку опитування гранично допустима помилка, виражена в частках середньоквадратичного відхилення σ :

$$\varepsilon_t = \frac{\varepsilon}{\sigma},$$

де ε - абсолютна погрешність [3].

Приймаючи значення ε_t рівним 0,5 або t_{α} рівним 1,96 отримаємо мінімальну кількість експертів:

$$N = \frac{1,96^2}{0,5} = 8 \text{ експертів.}$$

Виходячи із залежності для визначення необхідної максимальної кількості експертів, при проведенні особисто-випадкового неповторного відбору необхідну кількість експертів можна визначити із залежності:

$$N = \frac{t^2 \alpha \cdot p \cdot q}{\Delta \bar{x}^2},$$

де p - частка одиниць, що володіють обстежуваною ознакою; q - частка одиниць, що не володіють обстежуваною ознакою; $\Delta \bar{x}$ - гранична помилка вибіркового спостереження.

В умовах відсутності інформації про величини p та q приймаємо їх рівними 0,5.

Значення t_{α} приймається рівним 1,96, виходячи з забезпечення довірчої ймовірності, рівній 0,95.

Тоді, у відповідності з залежністю максимальна кількість експертів становить:

$$n = \frac{1,96^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{0,05} = 19 \text{ експертів.}$$

Отже, кількість експертів має бути в інтервалі від 8 до 19 осіб. У нашому випадку вона склала 16 осіб, отже відповідає необхідній кількості з урахуванням ймовірної похибки дослідження.

Відбір експертів відбувався за сформованим профілем, до якого було, по-перше, включено досвід роботи на керівній посаді в галузі не менше 3 років. Серед обраних експертів 6% склали представники з досвідом роботи на керівних посадах від 3 до 5 років, 31% - з досвідом роботи від 5 до 10 років включно, 37% - з досвідом роботи від 16 до 20 років та 13% - з досвідом роботи більше ніж 20 років. Слід зазначити, що серед обраних експертів 63% опитаних є засновниками, діючими власниками та керівниками бізнесу в одній особі, що підтверджує їх експертний рівень. Щодо розміру компаній, представники яких стали експертами проведеного дослідження, 19% відносяться до малих підприємств, 31% до середніх підприємств, 50% до великих підприємств. 6% обраних експертів були представниками підприємств державного сектору та 94% - представниками приватного сектору.

Другим критерієм відбору експертів став їх досвід роботи у Вінницькому регіоні. За цим показником переважна більшість, а саме 94%, є вінничанами та постійно працюють у Вінницькій області. Серед підприємств, на яких працюють експерти, 38% власників не є вінничанами, але вони обрали саме Вінницький регіон для побудови бізнесу або розширення мережі як найбільш сприятливий та комфортний регіон для ведення бізнесу та мають досвід роботи в інших регіонах.

У розрізі галузевого розподілу бізнесу експертів було обрано із дотриманням принципу пропорційності галузевій структурі валового регіонального продукту. У

дослідженні представлено підприємства агробізнесу, торговельного сектору, сфери медичного обслуговування, машинобудування, електроенергетики, виробництва та продажу будівельних товарів та соціального захисту.

Більшість поставлених запитань були відкритого типу, що обумовлено пошуковим характером експертного дослідження.

Перший блок питань був присвячений дослідженню місцевих умов ведення бізнесу. В результаті опитування було виявлено, що 25% опитуваних зазначили, що ключовим фактором вибору Вінницької області для ведення їх бізнесу є комфортніші умови бізнес-клімату порівняно з іншими регіонами України, 25% - основним мотивом відкриття бізнесу у Вінницькій області зазначили «необхідність розширення мережі», 17% - географічне розташування, 33% - місце проживання засновника (рис. 1). При порівнянні умов ведення бізнесу з іншими регіонами 44 % експертів відзначили сприятливий клімат взаємодії з владою, який притаманний Вінницькій області, 33% вважають, що умови не відрізняються, і лише 11% вказали, що вести бізнес у Вінницькій області складніше, ніж в інших регіонах (рис. 2).

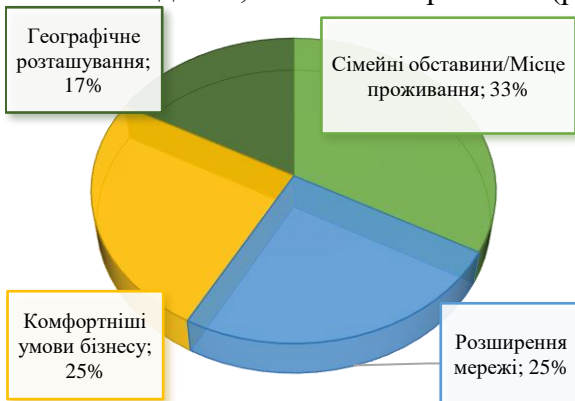

Рисунок 1 - Які ключові фактори того, що Ваша компанія обрала цей регіон, як місце для ведення бізнесу?

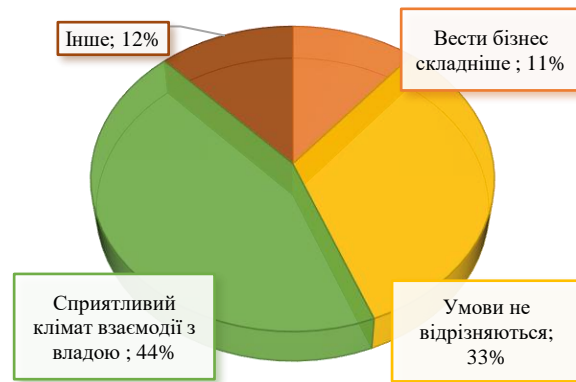

Рисунок 2 - Чи відрізняються умови введення бізнесу у Вінницькій області та в інших регіонах України?

З метою виявлення позитивних і негативних характеристик місцевих умов для ведення бізнесу, було сформовано блок питань, який включав бачення представників бізнесу щодо проведення сильних і слабкий сторін регіону, можливостей і загроз, які несе зовнішнє середовище. Результати узагальненого SWOT-аналізу по відповідях експертів наведені в таблиці 1.

Серед дій, які має запровадити місцева влада для того, щоб знизити можливий негативний вплив загроз та використати найбільш ефективним способом можливості Вінницького регіону, експертами було визначено:

- підвищення компетенції та якості послуг, що надаються місцевими органами самоврядування;
- забезпечення захисту від природних монополій та підтримка конкурентного середовища;
- розвиток соціальної сфери та соціальних послуг;
- викоринення корупції;
- просування експорту та підтримка українських експортерів;
- розвиток інфраструктури регіону та міста;
- вирішення питань комфортних умов для проживання людей;
- підвищення якості життя населення;

Таблиця 1

SWOT-аналіз умов ведення бізнесу в Вінницькому регіоні

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • сприятливі умови підтримки відкриття бізнесу з боку влади • наявність медичного університету, що дає можливість підібрати команду молодих спеціалістів • близьке місце розташування до західного кордону • транзитивне положення, гарні дороги, наявність аеропорту • наявність потенціалу співпраці з місцевими навчальними закладами • наявні фахівці з технічними навичками на рівні робітничих професій • доступ до оновлення компетентностей з менеджменту • короткі строки виділення земельних ділянок та надання дозволу на будівництво, короткі строки запуску нових об'єктів • значний людський потенціал • наявність корисних копалин • високий промисловий потенціал • розвинуті підприємницькі компетентності та підприємницькі традиції 	<ul style="list-style-type: none"> • низький рівень освіти/кваліфікації у працівників порівняно з Києвом та іншими промисловими регіонами • низький рівень якості послуг, управлінських навичок в місцевих органах влади та самоврядування, що обумовлено високою плінністю кадрів в сфері державних послуг • недостатній рівень якості банківських послуг • низька платоспроможність населення • відсутність можливості залучення довгострокових запозичень у розвиток бізнесу • нестача оборотних коштів, дефіцит короткострокових кредитних ресурсів • низький рівень якості транспортної і дорожньої інфраструктури • високе конкурентне середовище • корисні копалини знаходяться під контролем іноземних інвесторів, які не підтримують програми сталого розвитку для локальних спільнот • немає прозорості захисту інвестиції, входу для бізнесу, висока монополізація енергетичному секторі • слабкі зв'язки бізнесу з закладами освіти в регіоні • низький рівень якості освітніх послуг в регіоні • недостатньо розвинуті бізнес-асоціації
Загрози	Можливості
<ul style="list-style-type: none"> ▪ невизначеність в питаннях ринку землі, загроза витіснення з землі фермерів великими національними і транснаціональними холдингами ▪ втрата власної насінневої бази ▪ зміна клімату ▪ глобальна криза ▪ валютні курсові ризики ▪ зростання конкуренції з боку міжнародних компаній ▪ переорієнтація споживчих ринків ▪ відтік кадрів ▪ постійні зміни податкового законодавства та умов ведення бізнесу (зокрема по ПДВ) ▪ технологічна відсталість виробництва, низьке фінансування науки, і як наслідок низький рівень прикладних наукових досліджень ▪ небажання платити податки, небажання виходити з тіні ▪ низька культура соціальної відповідальності бізнесу ▪ політичні ризики, в тому числі внутрішньополітичні і зовнішньополітичні 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ реалізація на території області національних проєктів розвитку міжнародної і національної транспортно-логістичної інфраструктури; ▪ економічна та енергетична незалежність, розвиток енергоринку; ▪ розвиток турбізнесу, створення туристичного кластеру ▪ розвиток бізнес-асоціацій ▪ високий рівень розвитку громадянського суспільства, як інструмент корегування дій влади ▪ зростання прозорості рішень влади ▪ цифровізація державних послуг, електронне врядування

впровадження змін до КЗоП (перегляд граничного значення понаднормових робіт);
підтримка молодих професійних кадрів, створення умов для отримання першого робочого місця випускниками навчальних закладів;

створення спеціальних економічних зон з пільговим режимом відкриття бізнесу та господарювання;

зниження податкового навантаження (відмова від податку з прибутку і ПДВ та запровадження податку з обороту);

створення кластерів;

створення площадок для кооперації B2B, розвиток комунікацій всередині бізнес-спільноти;

створення інноваційної інфраструктури, визначення інноваційної спеціалізації регіону;

вирішення питання дефіциту довготермінових кредитних ресурсів для розвитку бізнесу (запровадження на рівні регіонального фінансування програм покриття відсотків по кредитних коштах для проривних інноваційних проектів);

запровадження програми підтримки малого бізнесу особливо в сільській місцевості;

розширення потужностей електростанцій та підстанцій.

Серед пріоритетних напрямків розвитку регіону, в яких могла б розвиватись інноваційна спеціалізація регіону, експерти на перше місце поставили інновації в аграрному секторі (48%), на друге місце - розвиток інновацій в сфері машинобудування (19%), третє місце поділи сектори IT- сфери та туризму (14%), четверте місце зайняв можливий інноваційний медичний кластер (5%).

Другим блоком питань було виявлення можливостей до кооперації та партнерства серед підприємств Вінницького регіону. Слід зазначити, що за результатами дослідження було виявлено, що лише 31% підприємств співпрацює із місцевими партнерами у форматі B2B, 51% взагалі не взаємодіють, майже не взаємодіють 13%. Але при цьому 54% опитаних представників бізнесу відмітили бажання розширити свою партнерську базу серед місцевих представників бізнесу, 19% зазначили, що місцеві виробники не виробляють необхідної продукції або послуг, 15% зазначили, що необхідність заключати договори з постачальними або підрядниками є сферою відповідальності головного офісу, який розташований за межами регіону, 12% наголосили на тому, що місцеві виробники не відповідають внутрішнім стандартам якості їх компанії (рис. 3).

При оцінці можливостей та потенціалу розвитку кооперації і партнерства з представниками бізнесу Вінницького регіону 50% експертів були впевнені в можливості його розвитку, 29% були не впевнені, 7% вважають, що розвитку кооперації і партнерства з місцевим бізнесом потенціал дуже низький і 14% поки не спостерігають можливостей для розвитку (рис. 4).

Третім блоком питань було визначення якості підготовки персоналу та отримання фахових послуг. Слід зазначити недовіру місцевого бізнесу до закладів вищої освіти і науки Вінницького регіону. Так, при відповіді на питання, чи співпрацюють вони із закладами вищої освіти і науки у сфері інноваційних розробок, 62% відповіли так, але це переважно заклади освіти таких міст, як Київ, Львів та Харків. Співпраця з Вінницькими закладами освіти співпраця переважно відбувається в рамках залучення студентів до стажування та проходження практики.

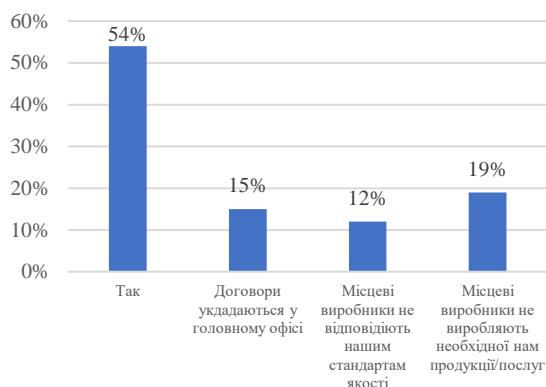

Рисунок 3 - Чи хотіли би Ви розширити свою партнерську базу?

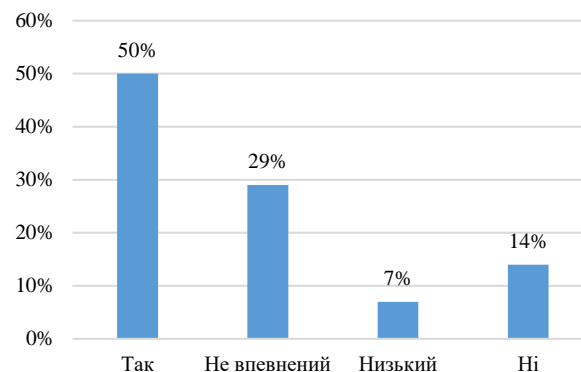

Рисунок 4 - Чи є на Ваш погляд у місцевого бізнесу потенціал для кооперації і партнерства з Вашою компанією?

При відповіді на питання, яких компетенцій не вистачало при прийомі на роботу працівників з числа випускників місцевих закладів освіти було зазначено, що їм не вистачає професійних знань і гнучких навичок і власники бізнесу намагаються залучати високо кваліфікованих фахівців з інших регіонів. При цьому є й певний відсоток підприємств, які за специфікою своєї діяльності не потребують висококваліфікованих працівників і вони згодні навчати власний персонал самостійно.

Щодо підходів до додаткового навчання, які використовуються підприємствами, та можливості залучення до надання цих послуг місцевих представників освітніх та консультативних, було вказано, що надають перевагу самостійному навчанню, внутрішньокорпоративній системі навчання, до якої залучають київські та закордонні компанії. Виключенням стала програма розвитку управлінських компетентностей, яку експерти замовляли для свого підприємства у фахівців Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Четвертим блоком питань була оцінка впливу трудової міграції на регіональний ринок праці. 64 % експертів відзначили, що не відчують проблем з відтоком кадрів та трудовою міграцією, і спостерігають покращення ситуації в цій сфері - повернення колишніх працівників з закордону і повторне працевлаштування на ті самі посади, на яких вони працювали раніше. Але за спостереженнями опитаних роботодавців тимчасова міграція позитивно вплинула на рівень кваліфікації та трудової дисципліни робітників. 36 % експертів відчували втрати трудових ресурсів.

Серед напрямків діяльності, яку має запроваджувати на думку експертів місцева влада для зменшення рівня трудової міграції було зазначено наступне: підвищення рівня і якості життя населення в регіоні; підвищення заробітної плати представниками бізнесу за рахунок зменшення податків; розвиток інфраструктури міста; розвиток корпоративної культури та системи мотивації в регіональних компаніях.

П'ятий блок питань було націлено на виявлення інноваційного потенціалу місцевого бізнесу. В ході дослідження було виявлено, що всі експерти підтримують необхідність інноваційного розвитку і намагаються постійно розвиватися в цьому напрямку за допомогою введення автоматизованих процесів виробництва, запровадження інноваційних послуг, цифровізації внутрішніх процесів, впровадження ІТ-інновацій в процеси комунікацій з клієнтами тощо.

Серед загальних рекомендацій щодо покращення умов ведення бізнесу з боку місцевих органів влади було відзначено необхідність:

створення сприятливих стабільних умов для бізнесу, надання преференцій та забезпечення доступності фінансових ресурсів на розвиток бізнесу за рахунок спеціальних програм з боку місцевих органів влади в умовах повної прозорості та відсутності корупції;

розробки програми популяризації позитивних результатів взаємодії бізнесу і влади, підвищення рівня довіри до місцевих органів влади за допомогою зміни політики засобів масової інформації, основним вектором яких має стати висвітлення досягнутих успіхів в роботі органів місцевого самоврядування;

створення за допомогою органів влади площадок для публічного діалогу, обміну досвідом та комунікацій B2B, бізнес-влада, бізнес-наука, бізнес-освіта;

діагностики промислового комплексу і промислового потенціалу області, наявних внутрішньогалузевих та міжгалузевих зв'язків та моделювання основних напрямків їх зростання;

оцінки можливостей кооперації регіонального бізнесу та розбудови системи комунікацій між економічними суб'єктами;

розвитку підприємницьких навичок і управлінських компетентностей «протягом життя»;

визначення напрямку смарт-спеціалізації регіону, створення і розвиток інноваційної інфраструктури: інноваційних кластерів венчурних фондів, R&D центрів, технопарків;

розвитку транспортної і комунікаційної доступності всіх територій регіону;

сприяння розвитку експортного потенціалу регіональних суб'єктів економічної діяльності.

Висновки. Отримані результати експертного дослідження, що відображають сприйняття умов і перспектив ведення бізнесу у Вінницькій області з боку представників підприємств, які мають достатній досвід діяльності в регіоні і галузі, а також досвід прийняття відповідних рішень, мають високу практику значущість. Вони можуть бути використані для уточнення результатів SWOT-аналізу, проведеного робочою групою з розроблення проекту збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року з напрямку «Конкурентоспроможна Вінниччина на мапі Східної Європи (смарт-спеціалізація). Запропоновані напрямки діяльності місцевої влади щодо зниження можливого негативного впливу загроз та використання можливостей зовнішнього середовища для розвитку бізнесу у Вінницькій області, можливостей та потенціалу розвитку місцевої кооперації, підвищення якості підготовки персоналу та отримання фахових послуг, зменшення рівня трудової міграції, а також рекомендації щодо покращення умов ведення бізнесу, що відображають його загальні очікування від партнерства з владою, мають бути враховані при розробці Концепції Стратегії регіонального розвитку Вінницької області на період 2021-2027 рр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Створення сприятливого середовища для сталого підприємництва: звіт за результатами опитування, проведеного за підтримки та на основі методології Міжнародної організації праці (МОП) щодо створення сприятливого середовища для сталих підприємств (EASE). URL: http://fru.ua/images/digest/EASE_23_10_ukr_S.pdf.
2. Эйтингон В.Н., Кравец М.А., Панкратова Н.П. Методы организации экспертизы и обработки экспертных оценок в менеджменте. В.: ВГУ, 2004. 44 с.
3. Кошевой О.С., Голосова Е.С., Сеидов Ш.Г. Организация экспертного опроса с привлечением специалистов органов государственного и муниципального управления. *Известия высших учебных заведений.* 2012. №1 (21). С. 98-107.